

OUDE RIJKSWERF SLUISDEURENHELLING

Den Helder

Kamphuis, bureau voor bouwhistorie
Bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve

In opdracht van:
Gemeente Den Helder

Oude Rijkswerf: Sluisdeurenhelling

te Den Helder

Delft, december 1997

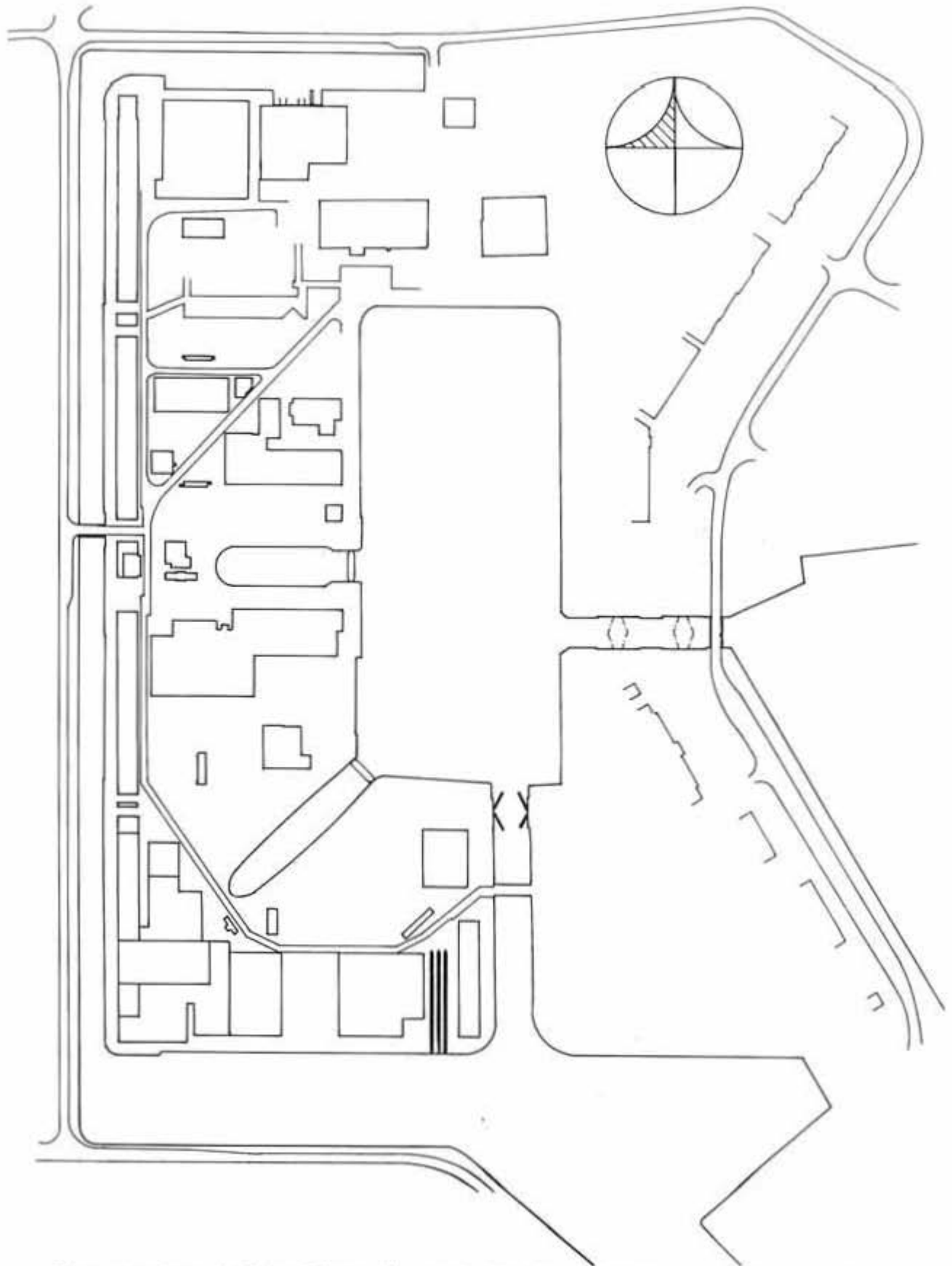
Onderzoekperiode: september 1997

Uitvoering:
Kamphuis, bureau voor bouwhistorie
Oude Delft 224
2611 HJ Delft

bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve
Acaciastraat 12 bis A
3551 BG Utrecht

In opdracht van:
Gemeente Den Helder
Dienst Stadsontwikkeling & Beheer
Sportlaan 62
1782 ND Den Helder

© Copyright. Niets uit dit rapport mag gekopieerd of overgenomen worden zonder schriftelijke toestemming van de Gemeente Den Helder of van de auteur(s).

Plattegrond van de Oude Rijkswerf, met de plaatsbepaling van de Sluisdeurenhelling (in zwart).

VOORWOORD

De "Oude Rijkswerf" te Den Helder is een scheepreparatiewerf van de Marine, die in eerste aanleg dateert uit het begin van de 19de eeuw. In de loop der tijd hebben talloze uitbreidingen en aanpassingen plaatsgevonden, waardoor er nu een veelheid aan gebouwen uit zeer verschillende perioden op het terrein staat.

Omdat de Marine recent een nieuwe werf in gebruik genomen heeft, zijn de gebouwen op de "Oude Rijkswerf" leeg komen te staan. Het ligt nu in de bedoeling om een groot deel van het terrein en de gebouwen af te stoten aan de Gemeente Den Helder. Op het moment dat de Gemeente het terrein en de bebouwing over zal nemen, staan er grotere plannen op stapel. Deze plannen behelzen onder meer sloop van een aantal gebouwen en het plaatsen van nieuwbouw. Om een verantwoorde afweging tussen sloop en behoud te kunnen maken, hebben Burgemeester & Wethouders van de Gemeente Den Helder aan *Kamphuis, bureau voor bouwhistorie* te Delft en *bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve* te Utrecht opdracht gegeven tot een bouwhistorische verkenning. Deze opdracht behelst eveneens een viertal gebouwen op het terrein van de Koninklijke Marine, een gedeelte van de Rijkswerf dat niet zal worden afgestoten.

Voor deze bouwhistorische verkenning heeft een archiefonderzoek plaatsgevonden in het archief van de Rijkswerf, de Gemeentelijk archieven en de Rijksarchieven. Gezien de enorme hoeveelheid beschikbaar materiaal en de formulering van de opdracht was het niet mogelijk en lag het niet in de bedoeling om een uitputtend onderzoek te verrichten. Niettemin zijn de voornaamste bestekken, tekeningen en foto's bij het archiefonderzoek gevonden, mede dankzij de niet aflatende hulp van M. Bakker. Ook zijn wij veel dank verschuldigd aan het Instituut voor Maritieme Historie in Den Haag. Het archiefmateriaal dat in het Centrale Archief Selectiedienst (CAS) te Winschoten berust, zal op een later moment naar het Archief Rijkswerf of het Algemeen Rijksarchief (ARA) te Den Haag verhuizen. Inventarisnummers van deze stukken zijn dientengevolge niet beschikbaar.

Het archiefwerk is verricht door drs E. Vink. De verkenningen van de gebouwen, de analyse van de bouwgeschiedenis aan de hand van de archivalia en de bouwkundige kenmerken van de gebouwen ("bouwsporen") is geschied door drs K. Emmens, M. Enderman, S.B. Frieling, ir J.A. van der Hoeve, ir K. Holstein, ir J. Kamphuis, ir E. Orsel, ir H. Vlaardingerbroek en ir L. Wevers. Zij zijn ook verantwoordelijk voor de rapportage en de samenstelling van de rapporten.

Het onderhavige rapport van de sluisdeurenhelling is gemaakt door S.B. Frieling. Zonder nadere vermelding zijn de afbeeldingen, zowel foto's als tekeningen, afkomstig van *Kamphuis, bureau voor bouwhistorie* of van *bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve*.

J.A. van der Hoeve & J. Kamphuis.
Delft, december 1997

BOUWGESCHIEDENIS

Over de geschiedenis van de sluisdeurenhelling zijn weinig concrete gegevens beschikbaar. Zelfs de ouderdom van de helling en de vier sluisdeuren is onbekend. Volgens een bestek van 1935 heeft er een herstelling aan de helling plaatsgevonden. Een uitbreiding is gerealiseerd in 1939. Het bestek van 1946 betreft de afdamming en droogmaking van het middengedeelte van de sluisdeurenhelling.

Omdat reservedeuren een essentieel en wezenlijk onderdeel zijn van een sluis, kan worden aangenomen dat de huidige helling in eerste aanleg uit circa 1860 dateert, toen de huidige sluis in het Dokkanaal of het Boerenverdriet werd aangelegd. Mogelijk konden de sluisdeuren ook in de zeesluis worden gebruikt.

De huidige sluisdeuren dateren vermoedelijk uit de 20ste eeuw. De helling dateert in zijn huidige vorm vermoedelijk grotendeels uit de jaren dertig van de 20ste eeuw (afb. 1).

BESCHRIJVING:

De sluisdeurenhelling ligt tussen gebouw 73 en gebouw 66. Op deze helling liggen vier reserve-deuren voor de sluis in het Dokkanaal of het Boerenverdriet (afb. 1 en 2).

De helling bestaat uit drie evenwijdige hellende houten balken, die hun aanvang hebben in het water (afb. 3). Het eerste deel van deze geleide-balken (circa 20 meter) wordt ondersteund door betonbalken, die in het eveneens hellende bestratingsvlak zijn opgenomen (afb. 4). Het volgende deel van de geleide-balken wordt ondersteund door betonmuren, die ook ongeveer 20 meter lang zijn (afb. 6). Het hoogste deel van de geleide-balken wordt ondersteund door vrijstaande betonnen poeren (afb. 7).

De twee buitenste geleidebalken functioneren als ondersteuningsbalken voor de sluisdeuren, terwijl de middelste geleidebalk de sleeconstructie bevat (afb. 5 en 6). De middelste geleidebalk is lager dan de beide flankerende geleidebalken. Ten behoeve van de sleeconstructie heeft deze middelste balk een holle bovenzijde, terwijl er tevens sprake is van een afdekking met zeil. Aan het begin van de middelste balk bevinden zich sparings in de balk, hetgeen mogelijk te maken heeft met een remconstructie (afb. 3). De middelste geleide-balk heeft aan het landeinde een ijzeren haak en ring, vermoedelijk om er kettingen aan te bevestigen (afb. 8).

De slede bestaat uit drie gestapelde balken en een plank, waaraan ijzeren platen met ringen en zware haken zijn bevestigd (afb. 5 en 6). De bij de verplaatsing van de slede benodigde lieren en katrollen ontbreken op dit moment, zodat aangenomen mag worden dat er van verplaatsbare lieren en katrollen gebruik werd gemaakt.

Op de helling liggen op dit moment vier geklonken ijzeren sluisdeuren, die vermoedelijk uit de 20ste eeuw dateren (afb. 1 en 5). De deuren rusten op de buitenste geleidebalken, waarbij gebruik is gemaakt van blokken en wiggen. De slede bevindt zich onder de eerste sluisdeur.

WAARDERING

1) Stedebouwkundige waarde:

De stedebouwkundige waarde van de sluisdeurenhelling met bijbehorende sluisdeuren is gelegen in de samenhang met de sluis in het Dokkanaal of Boerenverdriet.

2) Architectuur- en bouwhistorische waarde:

De helling op zich heeft geen bijzondere architectuur- en bouwhistorische waarde, omdat het een eenvoudige constructie betreft.

3) Historische waarde:

De sluisdeurenhelling met bijbehorende sluisdeuren heeft historische waarde als onderdeel van de sluis in het Dokkanaal.

4) Gaafheid:

De sluisdeurenhelling dateert in de huidige vorm vermoedelijk uit de jaren 1930 en is sindsdien niet meer gewijzigd.

De sluisdeurenhelling met de reserve-sluisdeuren heeft monumentale waarde.

ADVIES:

- Behoud is wenselijk.

BIJLAGE I

Bronnenmateriaal.

- ARW, bestekken, 1935:

Bestek: het herstel van de sluisdeurenhelling achter het victualie-magazijn.

- ARW, bestekken, 1939:

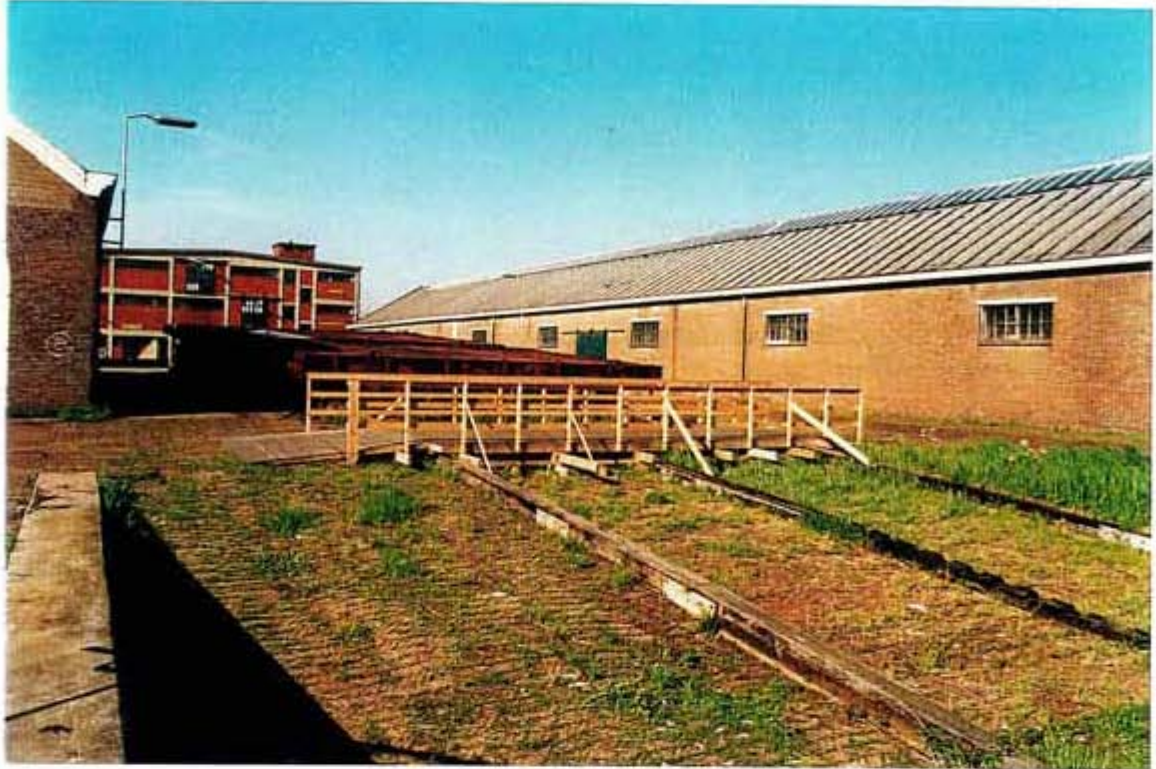
Bestek: het uitbreiden van de sluisdeurenhelling achter het victualie-magazijn.

- ARW, bestekken, 1946:

Het afdammen en droogmaken van het middengedeelte van de sluisdeurenhelling.

Bestek: het veranderen der sluisdeurenhelling nabij het ijzermagazijn.

Bestek: het veranderen der middenbedding van de sluisdeurenhelling, met inbegrip van het nodige straatwerk.

Afb. 1 (boven) Bovenaanzicht van de sluisdeurenhelling met de vier reserve sluisdeuren voor het Dokkanaal of Boerenverdriet. Links is het dak van gebouw 73 zichtbaar, rechts een gedeelte van gebouw 66.

Afb. 2 (onder) Het onderste gedeelte van de sluisdeurenhelling met de drie houten geleide-balken, gezien naar het noordoosten. Achter de recente loopbrug liggen de vier reserve-sluideuren.

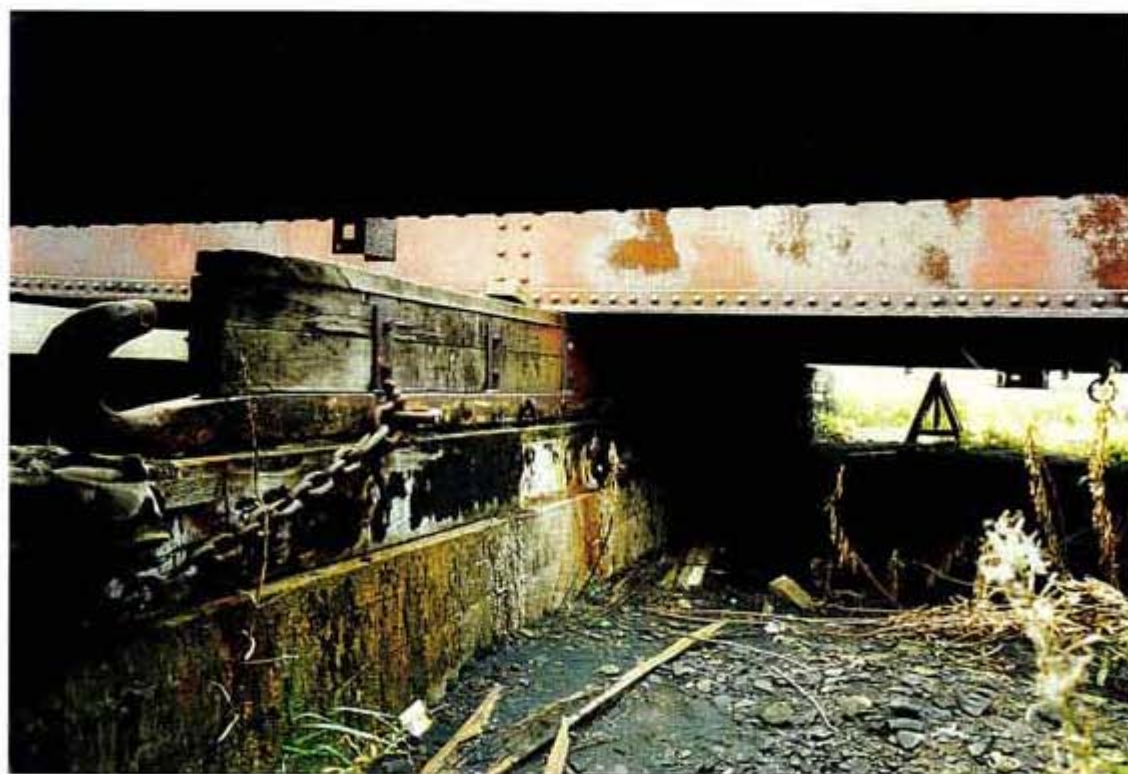

Afb. 3 (boven) Het onderste gedeelte van de sluisdeurenhelling met de drie houten geleide-balken, gezien naar het zuiden. De middelste geleide-balk heeft een reeks inkepingen, vermoedelijk samenhangend met een remfunctie.

Afb. 4 (onder) Detail van de oostelijke geleide-balk, ter plaatse van de aanhechting van twee delen. Deze houten geleide-balk ligt op een betonnen funderingsbalk.

Afb. 5 (boven) Bovenste deel van de sleeconstructie op de middelste geleide-balk, met de aangeschroefde haak. Links en rechts zijn de reserve-sluisdeuren zichtbaar.

Afb. 6 (onder) Bovenste deel van de sleeconstructie op de middelste geleide-balk, met de aangeschroefde haak. De middelste geleidebalk bestaat op dit punt uit een houten balk op een hoge betonnen funderingsbalk.

Afb. 7 (boven) Het bovenste deel van de houten geleide-balken steunt op betonnen poeren. De ijzeren reserve-sluisdeuren liggen op houten wiggen.

Afb. 8 (onder) De bovenbeëindiging van de middelste geleide-balk voor de sluisdeur. In de betonnen opstand is een ijzeren oog bevestigd.